

TERVISEAMET

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Kemikaalide klassifitseerimine, mürgistus, pakendid

Aigi Lahe

Terviseamet

14.02.2019

Projekti "Balti riikide tööstusettevõtete piloottegevused heidete vähendamiseks ohtlike kemikaalide asendamise ja ressursside efektiivsema kasutamise teel" (LIFE Fit for REACH, Nr. LIFE14ENV/LV000174) kaasfinantseerib Euroopa Liidu LIFE+ programm.

Kemikaalide klassifitseerimise ja märgistamise vajadus ning kohustus

- Kemikaali kasutajal on vajadus ja õigus teada ohtudest, et kaitsta iseennast ja keskkonda
- Igaüks, kes viib aine või segu turule, peab selle klassifitseerima ja vastavalt märgistama ning pakendama

Klassifikatsioon ja märgistus on vahend:

- ohtlike ainete ja segude määratlemiseks
- kindlustamiseks, et neid tarnitakse, kasutatakse ja kõrvaldatakse turvaliselt

CLP määrus

- CLP määrus (EÜ) No 1272/2008 jõustus 20. jaanuaril 2009
(**C**lassification, **L**abelling and **P**ackaging)
- CLP rakendab ÜRO ülemaailmselt ühtlustatud kemikaalide klassifitseerimise kriteeriumid ELs (UN Globally Harmonized System)
- CLPd rakendatakse ainetele ja segudele, mida viiakse EL turule
- CLP määrust ei kohaldata teatud **valmiskujul ja lõppkasutajale mõeldud** ainete ja segude suhtes, milleks on ravimid, veterinaarravimid, kosmeetikatooted, meditsiiniseadmed, toit ja sööt (sh toiduainete lisaained, lõhna- ja maitseained, söödalisandid)

Kohandamine tehnika ja teaduse arenguga – ATP

- Peamised põhjused ATP-ks :
  - VI lisa uuendamine
  - ÜRO GHSi läbivaatamise tulemustega kooskõlla viimine
  - Muu: LLDC, VIII lisa (teavitamine mürgistusteabekeskusele)
- APT-sid võivad tootjad vabatahtlikult rakendada kohe pärast nende avaldamist EL teatajas

Ettevõtte peamised rollid CLPs ja REACHis

- Tootja: aine tootja

- Importija: impordib ohtlikku kemikaali väljapoolt EÜ

- Allkasutaja: kasutab kemikaali, nt pakendab ümber, reimpordib, toodab segusid

- Levitaja: ladustab/levitab kemikaale, nt hulgimüüja

Ühel ettevõttel võib olla mitu rolli

Kõik need ettevõtted on tarnijad, kui nad viivad turule kemikaale

kemikaalid = ained ja/või segud

Rollid ja kohustused

	Klassifitse erida	Märgistada	Pakendada	Teavitada	Säilitada teavet 10 aastat
Tootja	✓	✓	✓	✓	✓
Importija	✓	✓	✓	✓	✓
Allkasutaja	✓ *	✓	✓	✗ **	✓
Levitaja	✗ ***	✓	✓	✗	✓

* Muudad koostist - klassifitseeri. Kui mitte, kasuta tarnija oma

** Teavitamine mürgistusteabekeskusele

*** Levitaja võib kasutada teise tarneahelas tegutseja klassifikatsiooni

Klassifitseerimine

- Klassifitseerimine – hindamine, kas aine (või segu) on ohtlik tervisele ja/või keskkonnale
  - Põhineb ohul, mitte riskil – s.t klassifitseerima peab aine olemuslikest omadustest lähtuvalt
  - Enamikel juhtudel peavad aine või segu klassifikatsiooni üle otsustama tarnijad – see on iseklassifitseerimine
  - CLP määruse I lisa 2.-5. osa
  - ECHA juhendid ja juhised:
    - CLP-määruse sissejuhatav juhend
    - CLP-määruse kriteeriumide rakendamise juhend
    - CLP märgistamise ja pakendamise juhend
- <http://echa.europa.eu/et/support/mixture-classification>

Kohustus klassifitseerida

Artikkel 4; CLP II jaotis

Ettevõtjate kohustused:

- Teabe identifitseerimine ja läbivaatamine
  - klassifitseerimise eesmärgil välja selgitama kogu asjakohase kättesaadava teabe
  - hindama teabe piisavust, usaldusvärsust, teaduspõhist põhjendatust klassifitseerimiseks
- Hinnata ohuteavet ja otsustada klassifikatsioon
  - teabe hindamine CLP I lisas toodud klassifitseerimiskriteeriumide alusel
  - kui aine või segu vastab ohtlikuks klassifitseerimise kriteeriumidele, määratakse:
    - Ohuklass ja kategooria
    - Ohulaused

Artikkel 9

Artikkel 13

Ohuklassid – füüsikalised ohud

- Lõhkeained
- Tuleohtlikud gaasid (sh keemiliselt ebapüsivad gaasid)
- Aerosoolid
- Oksüdeerivad gaasid
- Rõhu all olevad gaasid
- Tuleohtlikud vedelikud
- Tuleohtlikud tahked ained
- Isereageerivad ained ja segud
- Pürofoorsed vedelikud
- Pürofoorsed tahked ained
- Isekuumenevad ained ja segud
- Ained ja segud, mille kokkupuutel veega eraldub tuleohtlikke gaase
- Oksüdeerivad vedelikud
- Oksüdeerivad tahked ained
- Orgaanilised peroksiidid
- Metalle söövitavad ained

Ohuklassid – terviseohud

Äge mürgisus:
suukaudne
nahakaudne
sissehingamisel

1	2	3	4
1	2	3	4
1	2	3	4

Nahasöövitus/ärritus
Raske silmakahjustus/ärritus

Söövitus			Ärritus
1A	1B	1C	2
1			2
1A	1B		

Hingamiselundite või naha
sensibiliseerimine

1A	1B	2	
1A	1B	2	
1A	1B	2	Lact

Mürgisus sihtelundi suhtes –
ühekordne kokkupuude
Mürgisus sihtelundi suhtes – korduv
kokkupuude

1	2	3
1	2	

Hingamiskahjustused

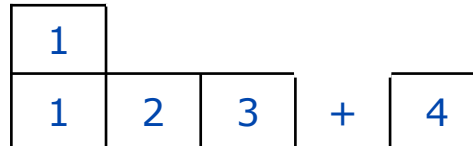
1

Ohuklassid – keskkonnaohud

Ohtlik veekeskkonnale

lühiajaline

pikaajaline

Ohtlik osoonikihile

Kemikaalide märgistus

- CLP-määrusega nähakse ainete ja segudega seotud ohtudest teavitamiseks ette kaks vahendit, milleks on märgistus ja ohutuskaardid.
- Märgistus on ainus vahend tarbijate teavitamiseks, kuid sellega võib juhtida ka töötajate tähelepanu põhjalikumale teabele, mis on esitatud ainete ja segude ohutuskaartidel.

Märgistamise ja pakendamise kohustus

CLP artikkel 4

- (4) Kui aine või segu on klassifitseeritud ohtlikuks, tagavad tarnijad enne aine või segu turuleviimist selle märgistamise ja pakendamise III ja IV jaotise kohaselt.
- (5) Lõikest 4 tulenevaid kohustusi täites võivad levitajad kasutada aine või segu klassifikatsiooni, mis on tuletatud tarneahelas tegutseja poolt.
- Kohustus kemikaale märgistada on kõigil tarneahelas tegutsejatel: tootjal, importijal, allkasutajal ja levitaja peab tagama, et märgistus oleks nõuetekohane ja eestikeelne

Ohtlike ainete ja segude märgistamise ja pakendamise nõuded

• CLP III peatükk

- Märgistuse sisu
  - Märgistuselemendid
  - Erandid märgistusnõuetest
  - Nõuded lisateabele
  - Märgistuselementide eelisjärjekorra põhimõtted
  - Märgistusnõuetest vabastamine
- Märgistuse kasutamine
  - Teabe paigutus märgistusel
  - Eeskirjad välis-, vahe- ja sisepakendi märgistamiseks

• CLP IV peatükk

• Pakendamisenõuded:

- pakend kujundatakse ja valmistatakse sellisena, et sisu ei pääseks välja
- pakendi sisu ei tohi kahjustada pakendi ja kinnituste materjali ega moodustada koos materjaliga ohtlikke ühendeid
- pakend ja kinnitused peavad olema üleni vastupidavast ja tugevast materjalist, et need ei avaneks, vaid taluksid tavapärase käitlemisega kaasnevat koormust ja pinget
- asendatavate kinnitusseadistega varustatud pakendid konstrueeritakse selliselt, et neid saab korduvalt sulgeda, ilma et sisu välja pääseks.
- elanikkonnale tarnitava aine või segu pakendi puhul ei tohi kasutada sellist kuju ega kujundust, mis võiks tõmmata endale laste tähelepanu või äratada neis aktiivset uudishimu või eksitada tarbijat
- lastekindla turvasulguri ja reljeefse hoiatusmärgise kasutamine

CLP Artikkel
35

Mürgistuselemendid ja mürgistuse kasutamine

Artikkel 17

- Tarnija nimi, aadress ja telefoninumber
- Nimikogus
- Tootetähis
- Ohupiktogramm(id)
- Tunnussõna
- Ohulaused (H-laused)
- Hoiatuslaused (P-laused)
- Lisateave
  - kohustuslik
  - mittekohustuslik
- LR ametlikus keeles

Artikkel 31

- Kindlalt kinnitatud otse pakendile
- Horisontaalselt loetav
- Ohupiktogramm selgesti eristatav
- Tekst peab olema loetav

EI TOHI kasutada väljendeid nagu
„mittetoksiline“
„kahjutu“
„mittesaastav“
„keskkonnasõbralik“

või muid segadust tekitavaid väljendeid

Märgistuselemendid

- Tarnija nimi, aadress ja telefoninumber
- Nimikogus
- Tootetähis
  - aine: nimetus, tunnuscode (EC number, CAS number)
  - segu: kaubanimi või nimetus, kõikide segus sisalduvate ainete nimetused, mis tingivad segu klassifitseerimise tervisele ohtlikuks

CLP Artikkel
18

Ohupiktogrammide ja tunnus sõnad

- Eesmärgiks on anda ohu kohta konkreetset teavet
- Peavad vastama V lisa ja I lisa punkti 1.2.1 nõuetele
- Tunnussõna **Ettevaatust** või **Hoiatus**
- Ohupiktogramme ja tunnus sõnu kasutatakse vastavalt I lisa 2.-5. osa tabelitele, millega on sätestatud iga ohuklassi puhul nõutavad märgistuselemendid

- Ebapüsivad lõhkeained
- Isereageerivad ained ja segud
- Orgaanilised peroksiidid

Ilutulestik, laskemoon

- Rõhu all olev gaas
- Külmutatud gaas, veeldatud gaas
- Kokkusurutud gaas
- Lahustatud gaas

Gaasimahutid

- Tuleohtlik gaas, aerosool, vedelik, tahke aine
- Isereageerivad ained ja segud
- Pürofoorne vedelik, tahke aine
- Isekuumenevad ained ja segud
- Veega kokkupuutel tuleohtlikke gaase eraldavad ained ja segud
- Orgaanilised peroksiidid

Lambiõli, bensiin, küünelakieemaldid

- Oksüdeeriv gaas, vedelik, tahke aine

Valgendi, meditsiiniotstarbeline hapnik

- Metalle söövitavad ained ja segud
- Nahasöövitus
- Raske silmakahjustus

Äravoolorude puhastusained, äädikhape, soolhape, ammoniaak

- Hingamisteede ärritus
- Naha sensibiliseerimine
- Silmade ärritus
- Nahaärritus
- Äge mürgisus (Allaneelamisel, nahale sattumisel, sissehingamisel kahjulik)
- Narkootiline toime
- Ohtlik osoonikihile

Pesuained, tualetipuhastusvahend, jahutusvedelik

- Allaneelamisel, nahale sattumisel, sissehingamisel surmav
- Allaneelamisel, nahale sattumisel, sissehingamisel mürgine

Pestitsiidid, biotsiidid, metanool

- Mürgine sihtelundi suhtes (ühikordne ja korduv kokkupuude)
- CMR
- Hingamisteede sensibiliseerija
- Hingamiskahjustusi tekitav
- Tärpentiin, bensiin, lambioli

- Ohtlik veekeskkonnale
- Pestitsiidid, biotsiidid, bensiin, tärpentiin

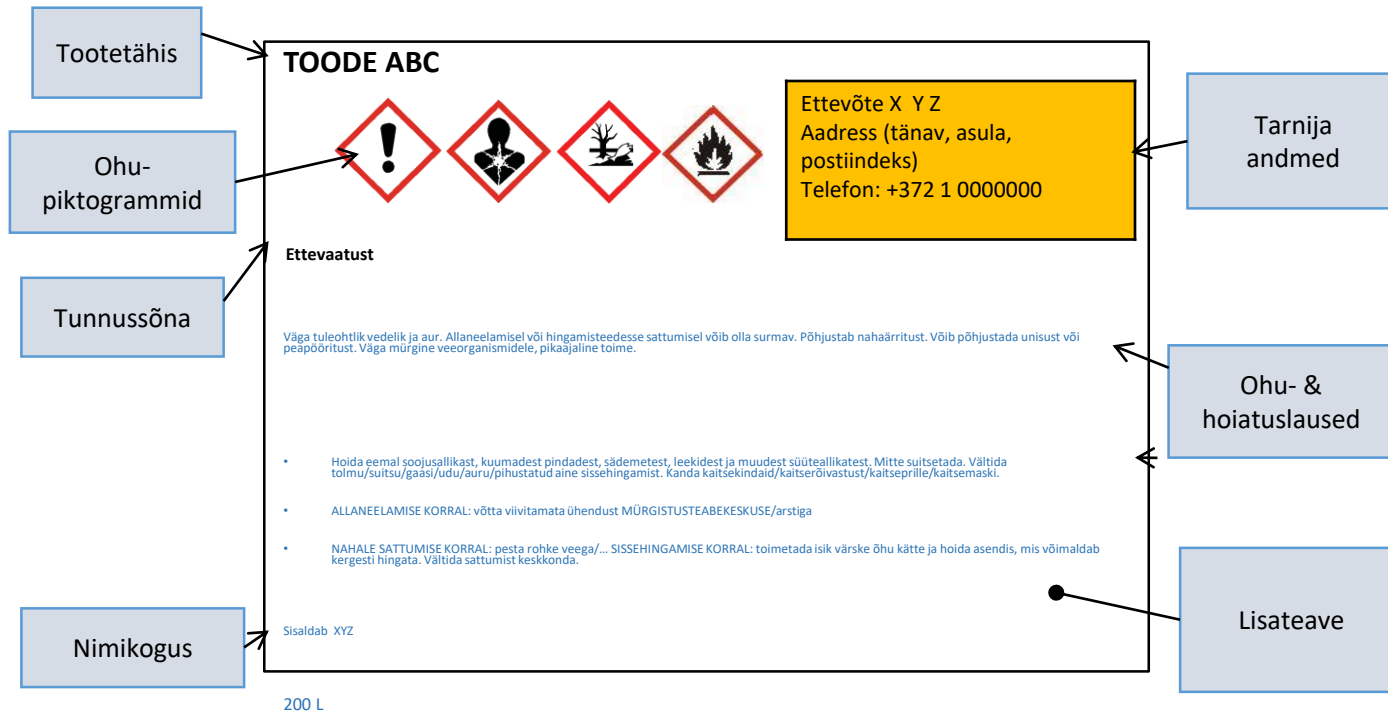
Ohulaused

- H-laused (*hazard statements*)
- Ohulaused kirjeldavad kemikaaliga seotud ohu laadi ja vajadusel ka ohumäära
- Ohulausete sõnastus CLP-määruse III lisas
- Kasutatakse koode
  - H200-299 füüsikalised ohud; nt H225 Väga tuleohtlik vedelik ja aur
  - H300-399 terviseohud; nt H304 Allaneelamisel või hingamisteedesse sattumisel võib olla surmav, H315 Põhjustab nahaärritust. H336 Võib põhjustada unisust või peapööritust.
  - H400-499 keskkonnaohud; nt H410 Väga mürgine veeorganismidele, pikaajaline toime.
  - Ohulausete lisakoodid – i, f, d, F, D – märgivad kokkupuuteviisi või toimet (vt CLP VI lisa);
  - nt H350i Sissehingamisel võib põhjustada vähktõbe
- Ohulauseid kasutatakse vastavalt I lisa 2.-5. osa tabelitele, millega on sätestatud iga ohuklassi puhul nõutavad märgistuselemendid
- EUH-laused (II lisa 1.-2. osa)

Hoiatuslaused

- P-laused (*precautionary statements*)
- Kirjeldavad meetodeid, mida soovitatakse kemikaali kasutamisest tuleneva kokkupuute kahjuliku mõju vähendamiseks või ennetamiseks
- Hoiatuslausete sõnastus CLP-määruse IV lisas
- Kasutatakse koode
  - P1.. Üldised hoiatuslaused
  - P2.. ennetamise kohta
  - P3.. reageerimise kohta
  - P4.. säilitamise kohta
  - P5.. kõrvaldamise kohta P501
- hoiatuslaused valitakse I lisa tabelites esitatud lausete seast vastavalt IV lisa 1. osas sätestatud kriteeriumitele

Mürgistuselementide paigutus

Lisateave

Artiklid 25, 32(6) **Kohustuslik**

Peab olema märgistusel

- II lisa 1. osa ja 2. osa (EUH-laused)
- UFI (unikaalne koostise tähis)
- Teistest EL seadustest tulenev teave:
  - detergendimäärus
  - BPR
  - LOÜ direktiiv
  - ...

Mittekohustuslik

Võib olla märgistusel

- Vastavalt tarnija soovile (nt kasutusjuhised)
- Ei tohi tõmmata tähelepanu eemale kohustuslikest märgistuselementidest ega olla nendega vastuolus

Biotsiidid toiduainetööstuses

- Desinfektsioonivahendid
- Rodentitsiidid
- Insektitsiidid

Kasutada tohib ainult neid biotsiide, mis on Eestis turule lubatud

s.t märgistusel on biotsiidi loa number või registreerimistunnistuse number

<http://www.terviseamet.ee/kemikaaliohutus/biotsiid/lubatud-biotsiidid.html>

Biotsiidide märgistuse erisusi

- toimeained
- kasutusviisid, millele on luba antud
- kasutusjuhised
- kutseliseks kasutamiseks

Oluline teada!

- kutseline kasutaja on läbinud taseme- või tööalase koolituse ja tal on vastav tunnistus või tõend
- kutselisel kasutajal on teadmised kutsetegevuses kasutatavate biotsiidide ohtlike omaduste, riskide ohjamise ja kasutustingimuste kohta ning biotsiidi ohutu kasutamise oskused

Ohutuskaardid ja CLP

REACH Artikkel
31

- Aine või segu tarnija peab saajale esitama ohutuskaardi
- SDS koostatakse vastavalt REACH-määruse II lisale (viimane muudatus – Määrus (EL) 2015/830)
- SDS jaod, mis on seotud klassifikatsiooni ja märgistusega:
  - 1. jagu: Aine/segu ning äriühingu/ettevõtja identifitseerimine
  - 2. jagu: Ohtude identifitseerimine
  - 3. jagu: Koostis/teave koostisainete kohta
  - 9. jagu: Füüsikalised ja keemilised omadused
  - 11. jagu: Teave toksilisuse kohta
  - 12. jagu: Ökoloogiline teave
  - 16. jagu: Muu teave

SDS 1. jagu: Aine/segu ning äriühingu/ettevõtja identifitseerimine

1.1 Tootetähis

- esitatakse tootetähised vastavalt CLP-määrusele
  - artikkel 18(2) - AINE või
  - artikkel 18(3) - SEGU
  - aine puhul registreerimisnumber

1.2 Aine või segu asjaomased **kindlaksmääratud kasutusalad** ning kasutusalad, mida ei soovitata

1.3 Andmed ohutuskaardi tarnija kohta

1.4 Hädaabitelefoninumber

- mürgistusteabekeskuse number (16662) ja hädaabi number (112)

SDS 2. jagu: Ohtude identifitseerimine

- 2.1. Aine või segu klassifitseerimine
  - klassifikatsioon vastavalt CLP-le
aine klassifikatsioon peab vastama VI lisas toodule või C&L teavituses esitatule
- 2.2. Märgistuselemendid
  - baseeruvad klassifikatsioonil; esitada tuleb järgmised märgistuselemendid:
    - ohupiktogramm
    - tunnussõna
    - ohulaused
    - hoiatuslaused
    - lisateave (Art 25 & 32(6))
- 2.3. Muud ohud
  - nt PBT, vPvB, tolmu plahvatamise oht, fototoksiline jne.

SDS 3. jagu: koostis/teave koostisainete kohta

- 3.1. Ained
  - keemiline määratlus
    - nimetus
    - VI lisas või C&L andmikus olev identifitseerimiskood
    - CAS number
- 3.2. Segud
  - tootetähis:
    - kaubanduslik nimi
    - kõigi segus olevate ja klassifikatsiooni mõjutavate ainete keemiline määratlus ($\geq$ piirväärtusest)
  - kontsentratsioon või kontsentratsioonivahemikud
  - ohtlike ainete klassifikatsioonid, sh ohuklassi ja ohukategooria koodid, samuti ohulaused

Teised CLP-ga seotud SDS jaod

Nendes jagudes esitatav teave peab olema aine või segu klassifikatsiooniga vastavuses :

- 9. jagu: Füüsikalised ja keemilised omadused
  - Empiirilised andmed aine või segu kohta
  - Füüsikalised omadused peavad olema määratud katsete põhjal konkreetse kemikaali kohta, v. a juhul, kui on olemas adekvaatne ja usaldusväärne teave (Artikkel 8.2)
- 11. jagu: Teave toksilisuse kohta
  - Erinevate toksikoloogiliste (tervise)mõjude kirjeldus ja kättesaadavad andmed, mille alusel neid mõjusid tuvastati
- 12. jagu: Ökoloogiline teave
  - Teave, mis võimaldab hinnata aine või segu mõju keskkonda sattumisel
- 16. jagu: Muu teave
  - Märgitakse ära, millist meetodit kasutati teabe hindamisel segu klassifitseerimiseks

Kemikaalide märgistus töökohal

- CLP-määruse kohaseid märgistamise eeskirju ei rakendata
  - ümber villitud laborikemikaalidele
  - ümber villitud kemikaalidele töökohal, kuna see ei ole 'turul kättesaadavaks tegemine'
- Märgistusnõuded põhinevad töökeskkonna riskianalüüsil ja ohtlike kemikaalide puhul on aluseks ohutuskaart

Ohtlikuks klassifitseeritud segudest teavitamine

- segusid turule viivad importijad ja allkasutajad
- artiklis 45 nimetatud teave
  - segu keemiline koostis
- Terviseameti mürgistusteabekeskusele
  - info@16662.ee

TERVISEAMET

Aitäh!

clp@terviseamet.ee